

Адміністративне право і процес

УДК 342.9:331.45(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20749022>

Організація роботи судів в Україні в період воєнного стану

Довгополий Єгор Ігорович,

аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін,

Інститут права та суспільних відносин,

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ,

Україна, <https://orcid.org/0009-0006-8121-4562>

Гавловська Аліна Олександрівна,

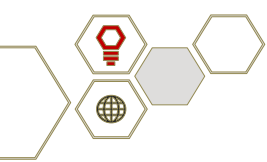
кандидатка юридичних наук, доцентка,

завідувачка кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет, м. Івано-Франківськ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7973-7560>

Прийнято: 19.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація: У статті досліджено організацію роботи судів в Україні в період воєнного стану як комплексну організаційно-правову проблему, що поєднує питання безперервності здійснення правосуддя, доступу до правосуддя, безпеки учасників судового процесу, належного ресурсного забезпечення та цифровізації судочинства. Обґрунтовано, що запровадження воєнного стану не змінює конституційної природи правосуддя, не допускає створення надзвичайних чи особливих судів, скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства та не може бути підставою для обмеження права особи на судовий захист. Методологічну основу статті становлять формально-юридичний, системний, аналітичний і порівняльно-правовий методи. Визначено, що в умовах збройної

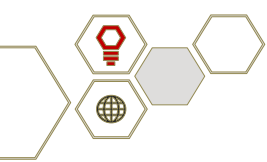
агресії організація роботи судів охоплює не лише внутрішній режим функціонування конкретного суду, а й систему взаємопов'язаних безпекових, кадрових, фінансових, матеріально-технічних, процесуальних і цифрових заходів. Акцентовано увагу на значенні зміни територіальної підсудності судових справ як виняткового механізму забезпечення доступу до правосуддя у випадках, коли окремі суди об'єктивно не можуть здійснювати правосуддя. Водночас доведено потребу в подальшій деталізації цього механізму, зокрема щодо електронної передачі матеріалів справ, повідомлення учасників процесу, перерозподілу судового навантаження та відновлення попередньої підсудності після усунення обставин, що зумовили її зміну. Розкрито роль електронного судочинства, проведення судових засідань у режимі відеоконференції, електронного документообігу та Єдиного державного реєстру судових рішень у підтриманні функціональної спроможності судів у період воєнного стану. Зроблено висновок, що перспективними напрямками вдосконалення організації роботи судів є запровадження єдиних стандартів безпекового реагування, розвиток цифрової інфраструктури, посилення кіберзахисту, належне фінансування судів і підвищення кадрової спроможності судової системи.

Ключові слова: суд, правосуддя, судочинство, воєнний стан, організація роботи судів, доступ до правосуддя, територіальна підсудність, електронне судочинство, відеоконференцзв'язок, судова влада.

Organization of Court Work in Ukraine During Martial Law

Yehor Dovhopolyi,

postgraduate student of Department of Sectoral Law and General Legal Disciplines of
the Institute of Law and Public Relations,
Open International University of Human Development “Ukraine”, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0006-8121-4562>

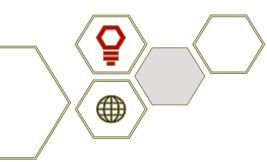
Alina Havlovska,

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of National, International Law and Law Enforcement

Kherson State University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7973-7560>

Abstract: The article examines the organization of court work in Ukraine during martial law as a complex organizational and legal issue that combines matters of continuity in the administration of justice, access to justice, safety of participants in judicial proceedings, proper resource provision, and digitalization of judicial proceedings. It is substantiated that the introduction of martial law does not alter the constitutional nature of justice, does not allow the establishment of extraordinary or special courts, the reduction or acceleration of any forms of judicial proceedings, and cannot serve as a ground for restricting a person's right to judicial protection. The methodological basis of the article consists of formal legal, systemic, analytical, and comparative legal methods. It is determined that, under conditions of armed aggression, the organization of court work includes not only the internal operating regime of a particular court, but also a system of interrelated security, personnel, financial, logistical, procedural, and digital measures. Particular attention is focused on the significance of changing the territorial jurisdiction of court cases as an exceptional mechanism for ensuring access to justice in cases where certain courts are objectively unable to administer justice. At the same time, the need for further detailing of this mechanism is substantiated, in particular regarding the electronic transfer of case materials, notification of participants in proceedings, redistribution of judicial workload, and restoration of previous jurisdiction after the elimination of the circumstances that caused its change. The role of electronic justice, court hearings held by videoconference, electronic document management, and the Unified State Register of Court Decisions in maintaining the functional capacity of courts during martial law is revealed. It is concluded that promising areas for improving the organization of court

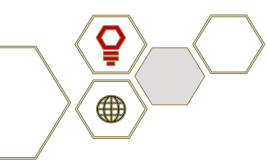
work include the introduction of unified standards for security response, development of digital infrastructure, strengthening of cybersecurity, proper financing of courts, and enhancement of the personnel capacity of the judicial system.

Keywords: court, justice, judicial proceedings, martial law, organization of court work, access to justice, territorial jurisdiction, electronic justice, videoconferencing, judiciary.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України істотно змінила умови функціонування судової влади та актуалізувала потребу в науковому осмисленні організації роботи судів у період воєнного стану. Йдеться не лише про зміну звичайного режиму роботи судів, а й про необхідність забезпечення безперервності здійснення правосуддя в умовах тимчасової окупації окремих територій, активних бойових дій, ракетних обстрілів, повітряних тривог, пошкодження судової інфраструктури, кадрового дефіциту, нестабільного енергозабезпечення та зростання навантаження на суддів і працівників апаратів судів.

Конституційно-правова основа функціонування судової влади залишається незмінною навіть у період воєнного стану. Право кожного на судовий захист не може бути обмежене в умовах воєнного або надзвичайного стану, правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, а створення надзвичайних та особливих судів не допускається [1]. Ці положення конкретизуються у ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», відповідно до якої правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, а скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється [2]. Отже, держава зобов'язана забезпечити таку організаційну модель роботи судів, яка дає змогу поєднати безпеку учасників судового процесу, доступність правосуддя та дотримання процесуальних гарантій.

Практичне значення в цьому контексті мали рекомендації Ради суддів України щодо роботи судів в умовах воєнного стану. У них було запропоновано

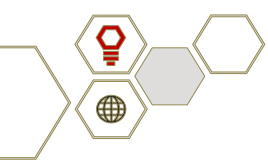

визначати особливості роботи кожного суду з урахуванням поточної ситуації в регіоні, призначати відповідальну особу за облік суддів і працівників апарату суду, за можливості переводити працівників на дистанційну роботу, визначати мінімальну кількість осіб, які мають перебувати у приміщенні суду, та організовувати чергування [3]. Такі рекомендації фактично сформували первинний алгоритм організаційної адаптації роботи судів у перші місяці повномасштабної збройної агресії.

Організацію роботи судів у період воєнного стану доцільно розглядати як комплексну організаційно-правову категорію, що охоплює систему взаємопов'язаних кадрових, фінансових, матеріально-технічних, цифрових та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення безперервності, доступності й ефективності здійснення правосуддя. Такий підхід є методологічно важливим, оскільки дозволяє вийти за межі вузького розуміння організації роботи суду як внутрішнього адміністрування конкретної судової установи та розглядати її як комплексний механізм адаптації всієї судової системи до кризових умов.

Особливого значення в період воєнного стану набувають цифрові інструменти судочинства, зокрема підсистема «Електронний суд» як складова Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, відеоконференцз'язок, електронний документообіг і дистанційний доступ до матеріалів справи. У науковій літературі справедливо підкреслюється, що електронне судочинство здатне підвищити рівень доступності правосуддя, особливо для осіб, які перебувають у складних життєвих, безпекових або територіальних умовах [4, с. 34]. Водночас цифровізація не усуває всіх проблем, оскільки її ефективність залежить від технічної спроможності судів, стабільності електронних сервісів, належного фінансування, кібербезпеки та забезпечення процесуальної рівності учасників справи.

Отже, наукова проблема полягає у визначенні того, якою має бути організація роботи судів України в період воєнного стану, щоб одночасно

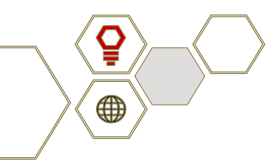

забезпечити безперервність здійснення правосуддя, безпеку суддів, працівників апаратів судів і учасників процесу, реальний доступ до правосуддя, дотримання процесуальних прав та інституційну стійкість судової влади. Тому дослідження цієї теми має важливе теоретико-правове й практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування судів у період воєнного стану привернула значну увагу українських науковців, суддів, представників органів суддівського врядування, суддівського самоврядування, судового адміністрування та практикуючих юристів. У науковій літературі ця тема переважно досліджується крізь призму забезпечення права на судовий захист, зміни територіальної підсудності, особливостей процесуальних строків, дистанційної участі в судових засіданнях, електронного судочинства, безпеки учасників процесу та інституційної стійкості судової влади.

Важливе значення для дослідження цієї проблематики мають праці М. І. Смоковича, який звернув увагу на необхідність адаптації процесуального законодавства до умов воєнного стану, зокрема в частині зміни територіальної підсудності судових справ, забезпечення безпеки судів і недопущення порушення права на справедливий суд [5, с. 450–455]. Особливості здійснення правосуддя в умовах воєнного стану також розглядали Є. І. Довгополий, А. К. Вітко, М. С. Маслов і М. В. Шляховчук, які акцентували увагу на практичних труднощах роботи судів, зумовлених початком повномасштабної збройної агресії, зокрема на проблемах доступу до правосуддя, організації судових засідань і застосування електронних інструментів судочинства [6, с. 284–291].

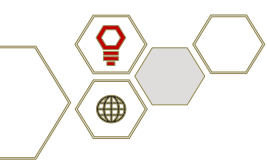
Серед сучасних досліджень окрему увагу привертають праці М. В. Шляховчука, у яких розкрито правову основу роботи судів у період надзвичайних правових режимів, особливості дистанційної участі в судових засіданнях, а також значення інституту територіальної підсудності для забезпечення права на справедливий суд у період воєнного стану [7, с. 42–50; 8, с. 229–243].

Для розкриття цифрових та інформаційно-правових аспектів організації роботи судів важливими є наукові праці, присвячені проблемам електронного судочинства, інформаційно-правового забезпечення судової системи та цифрової трансформації правосуддя. Зокрема, у науковій літературі обґрунтовано, що цифрові інструменти можуть істотно підвищити рівень доступності правосуддя, але їх ефективність залежить від належного технічного, нормативного та організаційного забезпечення [4, с. 33–42]. Окремо звертається увага на значення інформаційних систем, автоматизації та інформаційної безпеки для належного здійснення правосуддя [9, с. 271–278]. Також у наукових працях аналізуються перспективи використання штучного інтелекту, функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень, проактивні моделі інформаційного забезпечення судової системи та роль судового контролю в умовах воєнного стану [10, с. 61–74; 11, с. 106–115; 12, с. 1–17; 13, с. 451–468].

Водночас аналіз наукових джерел свідчить, що, попри наявність значного масиву праць, присвячених окремим аспектам здійснення правосуддя в умовах воєнного стану, проблема організації роботи судів переважно розглядається фрагментарно. Значна частина публікацій зосереджується на процесуальних особливостях розгляду справ, цифровізації судочинства або зміні територіальної підсудності. Натомість недостатньо дослідженим залишається взаємозв'язок безпекових, кадрових, фінансових, матеріально-технічних, цифрових, організаційно-управлінських і процесуальних складових функціонування судів у період воєнного стану.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Невіршеними залишаються питання формування сталої організаційно-правової моделі роботи судів, здатної забезпечити їх функціональну спроможність в умовах воєнного стану. Особливої уваги потребують механізми поєднання безпеки учасників судового процесу, безперервності здійснення правосуддя, реального доступу до правосуддя, належного ресурсного забезпечення та використання цифрових інструментів. У межах цієї статті увагу зосереджено на

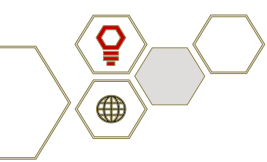
визначенні таких організаційно-правових засад роботи судів, які дають змогу забезпечити стійкість судової системи в умовах тривалої збройної агресії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення організаційно-правових особливостей роботи судів в Україні в період воєнного стану, з'ясування основних проблем забезпечення безперервності здійснення правосуддя, доступу до правосуддя та безпеки учасників судового процесу, а також обґрунтування напрямів удосконалення організації роботи судів з урахуванням сучасних безпекових, кадрових, матеріально-технічних і цифрових викликів.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: охарактеризувати правові засади функціонування судів України в період воєнного стану; визначити основні організаційні механізми забезпечення безперервності здійснення правосуддя; розкрити значення зміни територіальної підсудності, дистанційної участі в судових засіданнях та електронного судочинства; окреслити ключові безпекові, кадрові, матеріально-технічні та цифрові проблеми роботи судів; обґрунтувати напрями вдосконалення організації роботи судів в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація роботи судів в Україні в період воєнного стану має розглядатися як комплекс організаційно-правових, кадрових, матеріально-технічних, безпекових і цифрових заходів, спрямованих на забезпечення безперервності здійснення правосуддя. Її вихідною конституційною засадою є те, що право на судовий захист не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану, а правосуддя в Україні здійснюється виключно судами [1]. Відповідно, воєнний стан не скасовує і не послаблює обов'язку держави забезпечити доступ особи до правосуддя, а лише потребує адаптації організаційних механізмів функціонування судової влади до реальних безпекових умов.

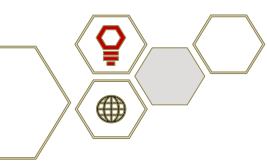
Спеціальне законодавче регулювання цієї сфери закріплено у Законі України «Про правовий режим воєнного стану». Зокрема, ст. 12-2 цього Закону

передбачає, що суди, органи та установи системи правосуддя в умовах воєнного стану діють виключно на підставі, в межах повноважень і у спосіб, визначені Конституцією та законами України. Стаття 26 цього Закону встановлює, що правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється, а створення надзвичайних та особливих судів не допускається [2]. Отже, у період воєнного стану організація роботи судів не може ґрунтуватися на спрощенні судових процедур, яке порушує право на справедливий суд.

Першим ключовим напрямом організації роботи судів у період воєнного стану стало запровадження гнучкого режиму їх функціонування з урахуванням безпекової ситуації в конкретному регіоні. Такий підхід є виправданим, оскільки інтенсивність воєнних загроз у різних областях України є неоднаковою. У науковій літературі справедливо зазначається, що організація роботи судів в умовах воєнного стану не може бути однаковою для судів, які функціонують у відносно безпечних регіонах, на прифронтових територіях або в місцевостях, де відсутні належні організаційні та матеріально-технічні умови для здійснення правосуддя [5, с. 452–453].

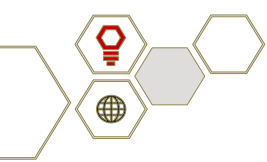
Практичне значення в цьому контексті мають рекомендації Ради суддів України щодо роботи судів в умовах воєнного стану. У них запропоновано визначати особливості роботи кожного суду з урахуванням поточної ситуації в регіоні, призначати відповідальну особу за облік суддів і працівників апарату суду, щоденно збирати інформацію про їх фактичне місцезнаходження, за можливості переводити працівників на дистанційну роботу, визначати мінімальну кількість осіб, які мають перебувати у приміщенні суду, організовувати чергування, припиняти особистий прийом громадян та обмежувати допуск до приміщення суду осіб, які не є учасниками судових засідань [3]. Такі рекомендації фактично сформували первинний алгоритм кризового адміністрування судів у перші місяці повномасштабної збройної агресії.

Другим важливим механізмом забезпечення безперервності здійснення правосуддя стала зміна територіальної підсудності судових справ. Закон України від 03.03.2022 № 2112-IX передбачив можливість зміни територіальної підсудності у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами [14]. Цей інструмент дав змогу передавати справи із судів, які фактично не могли здійснювати правосуддя, до інших судів, спроможних забезпечити їх розгляд.

Водночас зміна територіальної підсудності не може розглядатися як універсальне вирішення всіх проблем доступу до правосуддя. Її застосування породжує низку практичних питань, пов'язаних із передачею матеріалів справ, інформуванням учасників процесу, перерозподілом навантаження між судами, організацією участі сторін у судових засіданнях та відновленням підсудності після усунення обставин, що зумовили її зміну. Тому цей механізм потребує подальшої деталізації, зокрема в частині електронної передачі матеріалів справ, стандартизованого повідомлення учасників судового процесу та визначення прозорих критеріїв повернення справ до судів, територіальну підсудність яких було змінено.

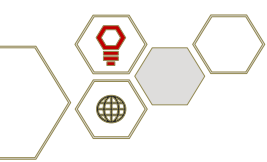
Третім напрямом є забезпечення фізичної безпеки суддів, працівників апаратів судів, учасників судового процесу та відвідувачів судів. Практична актуальність цієї проблеми підтверджується даними Державної судової адміністрації України. Станом на 31.12.2025 від початку повномасштабної збройної агресії пошкоджень різного ступеня зазнали 176 будівель і приміщень 167 судів, органів та установ системи правосуддя, а 20 будівель і приміщень 19 судів було зруйновано, у тому числі дві — частково [15, с. 38]. Крім того, у 2025 р. було пошкоджено 44 будівлі й приміщення, 16 з яких уже зазнавали пошкоджень у 2022–2024 роках [15, с. 39]. Це свідчить, що безпекова складова організації роботи судів має бути не тимчасовим, а постійним елементом судового адміністрування в період воєнного стану.

У цьому аспекті доцільним є запровадження в кожному суді чітких локальних алгоритмів дій під час повітряної тривоги, ракетної небезпеки, відсутності електроенергії, пошкодження приміщення суду, евакуації матеріалів справ, неможливості доступу до будівлі суду, а також припинення або відкладення судових засідань з міркувань безпеки. Такі алгоритми мають узгоджуватися із загальними вимогами законодавства, але водночас враховувати конкретну безпекову ситуацію, наявність укриття, технічний стан приміщення, можливість дистанційної роботи та рівень кадрового забезпечення суду.

Четвертим напрямом є цифровізація судочинства. У період воєнного стану цифрові інструменти перестали бути лише елементом модернізації судової системи та набули значення засобу забезпечення доступу до правосуддя. Насамперед ідеться про підсистеми Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи – «Електронний кабінет», «Електронний суд», підсистему відеоконференцзв'язку, а також про автоматизовану систему документообігу суду та Єдиний державний реєстр судових рішень. За даними ДСА України, через «Електронний суд» у 2022 р. було подано 975 025 документів, у 2023 р. – 2 405 713, у 2024 р. – 5 592 354, а у 2025 р. – 5 137 006 документів [15, с. 26]. Це свідчить про стійку практичну затребуваність електронного способу взаємодії із судом.

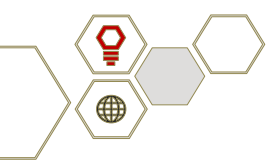
Водночас підсистема відеоконференцзв'язку забезпечує можливість дистанційної участі учасників судового процесу в судовому засіданні, а також фіксацію та збереження аудіо- й відеозаписів судових засідань. У 2024 р. було проведено близько 2 545 803 судових засідань із можливістю дистанційної участі учасників судового процесу, а у 2025 р. – близько 1 447 055 таких засідань [15, с. 27]. У науковій літературі слушно наголошується, що електронне судочинство здатне підвищити доступність правосуддя, однак його ефективність залежить від належного нормативного регулювання, технічної спроможності судів, інформаційної безпеки та готовності учасників процесу користуватися електронними сервісами [4, с. 33–42].

Цифровізація судочинства потребує врахування ризиків, пов'язаних із нерівним доступом до електронних сервісів правосуддя. Її розвиток не повинен призводити до фактичного обмеження прав осіб, які не мають стабільного доступу до Інтернету, кваліфікованого електронного підпису або інших засобів електронної ідентифікації, належних технічних засобів чи перебувають на тимчасово окупованих, прифронтових або деокупованих територіях. Тому електронні інструменти мають доповнювати, а не повністю замінювати традиційні способи комунікації із судом. Інформаційно-правове забезпечення судової системи повинно поєднувати автоматизацію, захист персональних даних, надійність інформаційних систем і збереження процесуальної рівності сторін [9, с. 271–278].

Окремої уваги потребує питання застосування новітніх цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту. Його використання в судовій системі може бути корисним для інформаційного пошуку, аналітичної підтримки, узагальнення судової практики, розподілу навантаження та підвищення ефективності судового адміністрування. Водночас такі технології не можуть підміняти суддю під час ухвалення судового рішення, оскільки правосуддя передбачає оцінку доказів, застосування принципу верховенства права, дотримання процесуальних гарантій і персональну відповідальність судді [11, с. 106–115]. Тому в умовах воєнного стану цифровізація має розвиватися насамперед як інструмент організаційної стійкості судової системи, а не як засіб автоматизованого вирішення справ.

П'ятим напрямом є належне кадрове, фінансове та матеріально-технічне забезпечення судів. Воєнний стан загострив проблеми, що існували ще до 2022 р., зокрема пов'язані з дефіцитом суддів, нестачею працівників апаратів судів, нерівномірним судовим навантаженням, недостатністю фінансування, потребою у відновленні та модернізації приміщень, оновленні комп'ютерної техніки, засобів зв'язку, резервного живлення та захищених каналів комунікації. У звіті ДСА України серед пріоритетів на 2026 р. визначено забезпечення належного

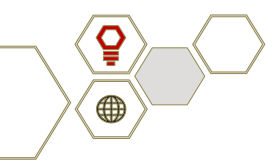

фінансування системи правосуддя, удосконалення нормативів кадрового, фінансового, матеріально-технічного та організаційного забезпечення діяльності судів, а також посилення кадрового потенціалу судової системи [15, с. 100]. Це підтверджує, що без належного ресурсного забезпечення навіть найдосконаліші процесуальні та цифрові рішення не можуть бути повноцінно реалізовані.

Важливим елементом організації роботи судів залишається відкритість судової влади. У цьому контексті особливе значення має Єдиний державний реєстр судових рішень, який забезпечує доступ до судових рішень і сприяє прозорості судової діяльності. За даними ДСА України, станом на 31.12.2025 у ЄДРСР було оприлюднено близько 130 млн електронних примірників судових рішень [15, с. 27]. В. І. Теремецький справедливо зауважує, що належне функціонування реєстрів судових рішень має значення не лише для доступу до правової інформації, а й для забезпечення єдності судової практики, відкритості правосуддя та довіри до судової влади [12, с. 1–17].

Окремо слід наголосити, що в умовах воєнного стану судова влада виконує не лише функцію вирішення правових спорів, а й функцію судового контролю за дотриманням прав і свобод людини в діяльності органів публічної влади. Особливо це проявляється у кримінальному провадженні, де судовий контроль під час досудового розслідування залишається важливою гарантією недопущення свавільного обмеження прав людини. Вченими звертається увага на те, що навіть в умовах воєнного стану слідчий суддя має забезпечувати баланс між інтересами безпеки та процесуальними гарантіями особи [13, с. 451–468].

Отже, організація роботи судів в Україні в період воєнного стану має комплексний характер і охоплює кілька взаємопов'язаних блоків: забезпечення безперервності здійснення правосуддя; безпеку суддів, працівників апаратів судів та учасників процесу; зміну територіальної підсудності у випадках неможливості здійснення правосуддя окремими судами; розвиток електронного судочинства та відеоконференцз'язку; кадрове, фінансове й матеріально-технічне забезпечення судів; збереження відкритості судової влади та процесуальних гарантій.

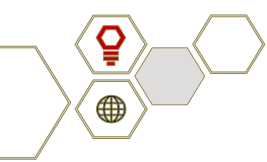

Перспективною видається модель, за якої кожен суд має власний адаптивний план роботи в умовах воєнного стану, а на загальнодержавному рівні функціонує єдиний механізм моніторингу безпекової ситуації, судового навантаження, стану приміщень, кадрової спроможності та технічної готовності судів до електронного судочинства й дистанційної участі в судових засіданнях.

Висновки. У статті обґрунтовано, що організація роботи судів в Україні в період воєнного стану має комплексний організаційно-правовий характер і не може зводитися лише до внутрішнього режиму роботи конкретного суду. Її зміст охоплює забезпечення безперервності здійснення правосуддя, безпеки суддів, працівників апаратів судів та учасників процесу, належного кадрового, фінансового й матеріально-технічного забезпечення, функціонування електронних сервісів судової влади, а також збереження процесуальних гарантій і реального доступу особи до правосуддя.

Визначено, що воєнний стан не змінює конституційної природи правосуддя та не допускає обмеження права на судовий захист, створення надзвичайних чи особливих судів, скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства. Тому основним завданням держави в цій сфері є не спрощення судових процедур, а створення таких організаційних умов, за яких суди можуть продовжувати здійснювати правосуддя навіть за наявності безпекових, територіальних, кадрових, технічних та інфраструктурних обмежень.

З'ясовано, що одним із ключових механізмів забезпечення безперервності здійснення правосуддя в умовах воєнного стану стала зміна територіальної підсудності судових справ. Водночас цей механізм потребує подальшого нормативного вдосконалення, зокрема щодо підстав і процедури зміни підсудності, порядку електронної передачі матеріалів справ, повідомлення учасників судового процесу, перерозподілу судового навантаження та відновлення попередньої територіальної підсудності після усунення обставин, які унеможливлювали здійснення правосуддя відповідним судом.

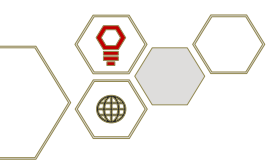

Доведено, що безпекова складова організації роботи судів має бути постійним елементом судового адміністрування. Для цього доцільно запровадити в судах уніфіковані, але адаптовані до місцевих умов алгоритми дій під час повітряної тривоги, ракетної небезпеки, евакуації, пошкодження приміщення, відсутності електроенергії, втрати зв'язку або неможливості доступу до будівлі суду. Такі алгоритми мають забезпечувати баланс між безпекою людей і необхідністю продовження здійснення правосуддя.

Обґрунтовано, що цифровізація судочинства в умовах воєнного стану набула значення не лише напряду модернізації судової системи, а й практичного засобу забезпечення доступу до правосуддя. Підсистеми Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи – «Електронний суд», «Електронний кабінет», підсистема відеоконференцзв'язку, а також електронний документообіг і Єдиний державний реєстр судових рішень стали важливими інструментами підтримання функціональної спроможності судів. Водночас розвиток електронного судочинства має супроводжуватися гарантіями інформаційної безпеки, захисту персональних даних, стабільності технічної інфраструктури та збереження альтернативних способів участі у процесі для осіб, які не мають належного доступу до цифрових сервісів.

Встановлено, що ефективна організація роботи судів неможлива без належного кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення. Дефіцит суддів і працівників апаратів судів, нерівномірне судове навантаження, пошкодження судової інфраструктури, нестача технічного обладнання, засобів резервного живлення та захищених каналів зв'язку безпосередньо впливають на доступність і своєчасність здійснення правосуддя. Тому вирішення цих проблем має бути складовою державної політики у сфері забезпечення стійкості судової влади.

Перспективними напрямками вдосконалення організації роботи судів в Україні в період воєнного стану є: законодавча деталізація порядку зміни та відновлення територіальної підсудності; запровадження єдиних стандартів

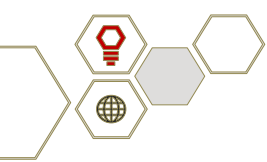

безпекового реагування судів; подальший розвиток електронного судочинства та підсистеми відеоконференцзв'язку; посилення кіберзахисту судової інформаційної інфраструктури; належне фінансування судів; підвищення кадрової спроможності судової системи; удосконалення механізмів моніторингу судового навантаження. У сукупності ці заходи мають забезпечити інституційну стійкість судової влади, реальний доступ до правосуддя та дотримання права кожної особи на справедливий судовий розгляд навіть в умовах триваючої збройної агресії.

Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з розробленням кризово-адаптивної моделі організації роботи судів, придатної для застосування не лише у період воєнного стану, а й за інших надзвичайних правових режимів або масштабних кризових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Усім судам України! РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада судів України. 02.03.2022. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>
4. Teremetskyi V., Boiko V., Malyshev O., Seleznova O., Kelbia S. Electronic Judiciary in Ukraine: Problems of Implementation and Possible Solutions. Amazonia Investiga. 2023. Vol. 12, Issue 68. P. 33–42. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.68.08.3>
5. Смокович М. І. Здійснення правосуддя в умовах воєнного стану: до питання законодавчих змін. Науковий вісник Ужгородського національного

університету. Серія: Право. 2022. Вип. 70. С. 450–455. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.72>

6. Довгополий Є. І., Вітко А. К., Маслов М. С., Шляховчук М. В. Особливості здійснення правосуддя в умовах воєнного стану. Наукові записки. Серія: Право. 2023. № 15. С. 284–291. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2023-15-284-291>

7. Шляховчук М. В. Правова основа роботи судів України у період надзвичайних правових режимів. Актуальні проблеми правознавства. 2025. № 4(44). С. 42–50. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2025.04.042>

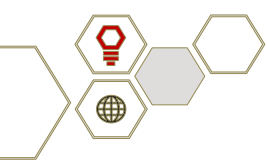
8. Шляховчук М. В. Особливості дистанційної участі в судовому засіданні в умовах дії воєнного стану в Україні. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2025. № 4(111). С. 229–243. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.4.18>

9. Kovalchuk O. Ya., Teremetskyi V. I. Informational and Legal Support of the Justice System. Наукові записки. Серія: Право. 2023. Вип. 15. С. 271–278. DOI: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2023-15-271-278>

10. Teremetskyi V., Kovalchuk O., Kolesnikov A., Bogdanov R., Korniienko M., Dir I. Improving the Information and Legal Support of the Judicial System of Ukraine: Experience of the European Court of Human Rights. Journal of Ecohumanism. 2024. Vol. 3, № 3. P. 61–74. DOI: <https://doi.org/10.62754/joe.v3i3.3349>

11. Teremetskyi V. I., Kovalchuk O. Ya. Artificial Intelligence as a Factor in the Digital Transformation of the Justice System. Forum Prava. 2024. № 78(1). P. 106–115. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10870779>

12. Sergiienko N., Teremetskyi V., Suslin S., Pyrohovska A., Pyrohovska V., Maliarchuk L., Snidevych O. The Unified State Register of Court Decisions: Legal Regulation of Functioning in Ukraine and Experience of Similar Registers. Brazilian Journal of Law. 2023. Vol. 19, № 3. P. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.18256/2238-0604.2023.v19i3.4977>

13. Теремецький В. І. Судовий контроль під час досудового розслідування в Україні: правова природа та особливості в умовах воєнного стану. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2023. № 2(29). С. 451–468. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.39>

14. Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ : Закон України від 03.03.2022 № 2112-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text>

15. Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2025 рік. Київ, 2026. 231 с. URL: <https://surl.li/rtpnpr>